

Hereamu

Yanomae thë ã oni

Toototobi-setembro2000

nomeu4

Toototopiha kami Yanomae yama ki *professores* hereamuwi thë ã oni

Dia 11 de setembro de 2000 thë kuo tëhë kami yama ki *professores* hereamuu pooimi kami yama ki urihi pë noamamuu pihio yaro yama ki hereamoma.

Geografia thë ã oniha yama ki yama ki hereamuwi thë ã oni.

Kami yama ki urihi pë noamamu pihio yaro *geografia* yama thë ã xarirama.

Kami Yanoame yama ki *professorani* yama thë ã xariprai mǎo tëhë yama ki pihio hëtëmorayuta yama ki pihio kuu yaro *geografia* thë ã ohiha yama ki hereamoma.

Kami Yanomae yama ki *professor* hereamoma Toototobiha

Lourenço Pia u theri hiramatima e thë ã oni

Geografia witi pii thë tha?

Kami Yanomae yama ki ã ha urihi pë *geografia* kua.

Komi thë ã ha urihi *geografia* kua:

- Hutu kana	- Yano a
- Mau u	- Pori yo
- Xapiri pë	- Yaro pë
- Yanoma thë pë	- Në wari
- Napë pë	- Xawara a
- Poripa a	- Maxita a
- Mothoka a	- Hutu mosi
- Huu tihi pë	

Kutarenaha thë ã ha *geografia* kua.

Kutarenaha yama thë ã pou mao tëhë *geografia* thë ã ha yama ki pihio xariproimi.

Yama thë ã komi tëri tëhë ipa urihi yama a xiro xari noamǎi.

Hiramatima thë pë kahiki ã oni

Hiramatima thë pëni thë ã oni thaprarwi thë ã oni.

Napë pëni 200 xote he pë nakamuwi thë ã oni

Biani 200 xote he pë nakama.

Wii pëxë, xote he pëxë preexë, inaha kure Biani xote he pë nakama:

- 70 he pë waisipëowi he pëxë;
- 60 he pë hathoho preowixë

Inaha kure xotehe pë nakama.

Kami Yanomae yama ki pairiprai pihio yaro Biani xote he pë wǎroho nakama.

Wii pë preowi 70 wii pë nakama.

Xote he pë wǎroho tëhë he pë xiro ruraihe.

He pë yamio tëhë he pë ruraimihe.

He pë orayu tëhë he pë xiro rurai.

Hiramatima thë pëni thë ã oni thaprarwi thë ã oni.

Dia 17 de setembro de 2000

Jornal de yanomami alto Mucajai

Awei, kami yanomae yama kini urhi yama a noamai yaro kami yama ki here amoma. Krokona u yanoha yama ki thohuoma. Awei, kami yanomae yama ki urhi pëha *garimpeiro* pëthomomu withë totihimi, *maderiros* pëkãe hoximi, *fazendeiros* pëkãe hoximi, *colonos* pëkãe hoximi. Inaha pë hoximi kuë yaro kami yanomae yama kini yama përukema iphiomi. Yama përukema itëhë yama ki urhi pëwaria yaro he yama thëurhi noamai, kami yanomae yama ki urhi pëpaxiyaro. Inaha kuë yaro kami yama ki here amu maproimi. Awei, huu yama tihipëkãe noamai, mau upëxë, yuri pëxë, yaro pëxë kami yanomae yama kixë, yama ki temipirio pihoyaro. Inaha kuë yaro hoyami wama kirukei withë nihëyai mohoti. Kami yanomae yama ki noimai kotai pihioimi, kuë yaro hwei tëhë kami yanomae yama ki pihimoyami matayu. Inaha kuë yaro kami yanomae yama ki noathayu maproimi.

Awei, ai thëãkãe hoximi kua. Ihi thëãhaka kami yanomae yama ki pata xuhurumorayoma. Hapë ënaha thëãkua yaro: *exercito* pëni yanomae yama ki nathuë pëna wai yaro he thëãyai hoximi mahi. *Exercito* pënomaitëhë yanohami pëkãe peximu. Ihi thüewahumaotëhë *bebida alcolica* upëha koamarhenithüeha nomamarheni epëhoawamu. Kuë yaro kami yama ki xuhurumu. *Exercito* pëni AIDS ahipikhetëhë kami yanomae yama ki nomacki.

Awei, ai thëãkãe kuaxoa. Ihi *exercito* pëkãe mohoti. Witi pei thëhapëmohoti tha? Napëpë hesipeitamutamui yaro. Awei, yanomae thëpëni mau ukoaiwhi uoraha *exercito* pëni pëxikeyuwi thëoraka kapuhe. Kuë yaro Yanomae thëpëxikinini ai.

Awei, ai thëãkãe kuaxoa. Ihi *exercito* pëni huu tihipëkãe hakiai matayu he kuë yaro Surukuku thërixuhurumu mahi. Kuë yaro kaho FUNAI *órgão federal* wakutaeni *exercito* wa pënoathari.

Awei, inaha thëãkutaoma.

Geraldo thëãoni

Geraldo Microscopista Yanomami

Nomeru patarima thëyai kohipë mahi wiha Pia u theri yama ki waisipë rukërayoma.

Pia u 25 de setembro de 2000 thëkuo tëhë patarima thëha yama ki kiama, nomeru patarima thëyai kohipë mahi wiha huu yama tihipëkõkamoma, ai oxerimayama tihipëpreeyëtëamoma.

Nomeru thëxi warihi mahi maki yama thëthama. Yama ki yai kiama yaro yama ki waisipë rukërayoma, thëtaproimi ni kirihaha yama ki pihihoripronimi. Hapënahayama ki kuma: Yama ki pihihoripru tëhëhwei thëtaproimi. Inahayama ki pihikuma.

Kami yama ki pihihoripru pihionimi thëxi warihi mahi maki yanikini yama thëhëtiheyatioma. Kuë yaro Makosini yama ki pihiwaisipë xaari himama, xaari yama thëha taprani yama thëhayumama.

Yama thëpreexerirama, huu tihiki õkanowi yama tihiki hapa ha kõtapparini yama thëxerirai xoama. Inahayama thëthama.

Hapënahai yama thëpreekãethama, napëni huu tihiki totopuu tëhë yama tihiki preexaari toai hwëtioma kama napëni nomeru wãhayuprai tëhë yama tihiki xaari toama yayo ayama thëtoanimi.

Enio Pia u theri e thëãoni